

Yatırım Modelinin Bazı İlişkisel Değişkenler Yönünden İncelenmesi

Ayda Büyüksahin*

Selim Hovardaoğlu

Ankara Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada, birbirini izleyen iki ayrı araştırma yapılmıştır. Birinci çalışmada, flört ilişkisi olan üniversite öğrencilerinin, ilişki bağlanımlarını yordayan değişkenler hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, çalışmada farklı bağlanma stillerine sahip bireyler, yatırım modeli değişkenleri yönünden karşılaştırılmıştır. Bu amaçla, 271 kişiye Çok Boyutlu İlişki Ölçeği, İlişki İstikrarı Ölçeği, Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ve Kişilerarası İlişkiler Ölçeği uygulanmıştır. Sonuçlar, ilişkide güvende hissetme ve eşe duyulan güvenin, ilişki doyumunun en iyi yordayıcıları olduğunu göstermiştir. Seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeyini ise, en iyi negatif olarak yordayan değişkenler gelecek zaman yönelimi, tutkulu aşk ve ilişki korkusu/kaygısıdır. İlişkiye yapılan yatırımı ise, en iyi ilişki bağlılığı, gelecek zaman yönelimi, özgeci aşk ve bağımlılık yordamaktadır. Analizler, saplantılı ve güvenli bağlanma stiline sahip olanların ilişki doyumu; saplantılı bağlanma stiline sahip olanların ilişki yatırımı; kayıtsız bağlanma stiline sahip olanların da seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanlarının en yüksek olduğunu göstermiştir. İkinci çalışmada ise, flört (100), sözlü/nişanlı (74) ve evli (76) bireyler, yatırım modeli değişkenleri açısından karşılaştırılmışlardır. Flört edenlerin, ilişki doyumu ve ilişki yatırımı düzeyi sözlü/nişanlı ve evlilerinkinden daha düşüktür. Buna karşılık, bu grup seçeneklerin niteliğini en olumlu değerlendiren gruptur. Ayrıca, erkeklerin kadınlardan daha çok seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirdikleri gözlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Bağlanım, yatırım modeli, seçeneklerin niteliği, ilişki doyumu, yatırım miktarı, bağlanma stilleri

Abstract

Two successive studies were conducted. The main aim of the first study was to obtain information related to the predictive variables of relationship commitment in university students who have a dating relationship. In addition, individuals who have different attachment styles were compared in terms of investment model variables. In accordance with this purpose, The Multidimensional Relationship Questionnaire, Relationship Stability Scale, The Future Time Orientation Scale, Love Attitudes Scale, Experience in Close Relationships, Interpersonal Relationship Scale were administered to 271 persons. The results demonstrated that feeling secure in the relationship and trust to the partner were the best predictor of relationship satisfaction. Future time orientation, eros love style and fear of relationship/relational anxiety were the best negative predictors of quality of alternatives. Relational commitment, future time orientation, agape love style and dependence were the best predictors of investment to the relationship. The analyses yielded that individuals who have preoccupied and secure attachment styles had the highest relationship satisfaction. The results also showed that individuals with preoccupied style had the highest investment scores and individuals with dismissed style had the highest quality of alternatives score. In the second study, dating (100), engaged (74) and married (76) individuals were compared in terms of investment model variables. The results of these comparisons revealed that individuals who have a dating relationship had a lower satisfaction than those who have an engaged and married relationships. On the contrary, this group was the one that evaluated the quality of alternatives most positively. In addition, according to the comparisons in terms of gender, males evaluated the quality of alternatives more positively than did females.

Key words: Commitment, investment model, quality of alternatives, relationship satisfaction, investment size, attachment style

*Yazışma Adresi: Dr. Ayda Büyüksahin, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Psikoloji Bölümü, 06100 Sıhıye Ankara
E-posta: bsahin@humanity.ankara.edu.tr

Son yıllarda boşanma ya da evlilik öncesi ilişkilerin sonlanma oranlarında giderek bir artış olduğu dikkatleri çekmektedir (Adams ve Jones, 1997). Bu nedenle araştırmacılar, duygusal ilişkileri sürdürme ya da bitirme kararını belirleyen etmenler konusu ile ilgilenmeye başlamışlardır (Le ve Agnew, 2003). Bu çerçevede incelenen bağlanım (commitment) kavramı, bu konunun anlaşılmasında hem önemli hem de karmaşık bir süreci ifade etmektedir (Rusbult, Coolsen, Kirchner ve Clarke, basımda). Rusbult ve Buunk (1993), bağlanımın iyi ya da kötü ilişkiyi sürdürme isteği ve eşe psikolojik bağlanma duygularını içeren uzun süreli yönelimler olduğuna işaret etmişlerdir. Literatür incelendiğinde bağlanımı açıklamaya yönelik çeşitli modellerin ya da sınıflandırmaların ileri sürüldüğü görülmektedir (örn., Johnson, 1973; Levinger, 1965; Rusbult, 1980). Bunlardan Johnson'ın üçlü bağlanım modeli, Levinger'in evlilik sarginliği modeli ve Rusbult'un yatırım modeli en çok dikkati çekenler arasındadır.

Diğer yandan bağlanımla ilgili bu modellerin çoğunun Thibaut ve Kelley'nin (1959) karşılıklı bağımlılık kuramına dayandığı görülmektedir. Kurama göre, bireyler ilişkilerinin niteliğini değerlendirirken iki standardı ya da ölçütü temel alırlar. Bunlar; karşılaştırma düzeyi (KD) ve seçenekler için karşılaştırma düzeyidir ($KD_{seç}$). KD: Bireylerin ilişkilerinin çekiciliğini ya da ilişkilerinden doyum alma düzeylerini değerlendirirken kullandıkları standartlardır. KD, bir bireyin devam eden ilişkisindeki doyum-doyumsuzluk boyutunun nötr noktası olarak düşünülebilir. Bu nötr nokta, bireyin halen yaşadığı ilişkisinden ve geçmiş ilişkilerinden elde ettiği kazançların ortalamasını temsil eder. Diğer bir deyişle, kazançlar bu nötr nokta temel alınarak değerlendirilmektedir. Bu durumda, birey mevcut ilişkisinden elde ettiği kazançlar nötr noktanın (KD) üstünde olduğunda ilişkiyi doyumlu, altında olduğunda ise doyumsuz olarak değerlendirecektir. $KD_{seç}$ ise, bireylerin ilişkiyi sürdürüp

sürdürmeyeceklerine karar verirken kullandıkları standartlardır. $KD_{seç}$ bireyin devam eden ilişkisi dışında, ulaşılabilir uygun seçenekler için kabul edebileceği en düşük kazanç ya da doyum düzeyi olarak tanımlanabilir. Diğer seçenekler; aile üyeleri, arkadaşlar, başka biriyle beraber olma ya da yalnız olma olabilir. Dolayısıyla, kurama göre ilişkiden elde edilen doyum için KD, ilişki bağlanımını belirlemek amacıyla da $KD_{seç}$ kavramları kullanılmaktadır. Bir ilişkiden alınan doyum (mutlu muyum?) ile ilişki bağlanımının (sürdüremeli miyim?) farklı olduğu görülmektedir. İlkinde ilişki değerlendirilmekte, ikincisinde de düzenlenmektedir (Holmes, 2000). Sonuç olarak, bu kuram ilişkiye bağlanımı belirleyen önemli değişkenleri tanımlamaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi, ilişki bağlanımıyla ilgili modellerin pek çoğu karşılıklı bağımlılık kuramının öngörülerine dayanmaktadır. Rusbult'un (1980,1983) yatırım modeli de kaynağını karşılıklı bağımlılık kuramından almaktadır. Bu modele göre, bireyler mevcut ilişkilerinin doyumlu olup olmadığına karar verirken KD, ilişki bağlanımları için de $KD_{seç}$ ölçütünü kullanırlar. Bir başka ifadeyle, yatırım modelinin karşılıklı bağımlılık kuramına ait iki kavramı temel aldığı görülmektedir. Ancak, Rusbult ilişki bağlanımı üzerinde sadece şu an devam eden ilişkiden (KD) ve seçenek ilişkilerden elde edilebilecek kazançların ($KD_{seç}$) belirleyici olamayacağını ileri sürmüştür. Ona göre, bağlanımı sadece sözü edilen bu iki değişken belirlemiş olsaydı, çok az ilişki devam ederdi, buna karşılık pek çok mutsuz ilişki sürdürülmektedir. Bireyler olumlu seçeneklerinin varlığında ya da mevcut ilişkilerinden doyum almasalar bile, ilişkilerini sürdürebilmektedirler. Bu noktadan hareketle, Rusbult sözü edilen bu kavramlara ek olarak, ilişki bağlanımının üçüncü bir etmeden etkilendiğini öne sürmüştür. Bu da yatırım miktarıdır. Bu kavram, ilişkiye doğrudan aktarılan kaynaklar ile bu kaynakların önemine ve büyüklüğüne işaret eder. Rusbult, ilişkiye yapılan bu yatırımların içsel

yatırımlar (zaman ve duygusal çaba) ve dışsal yatırımlar (paylaşılmış anılar ve maddi yatırımlar) olmak üzere iki türü olduğunu belirtmiştir. Yatırımlar, çocuklar ya da birlikte alınan ev gibi somut şeyler olabileceği gibi, bir ilişkinin sağlayacağı statü gibi soyut da olabilir. Rusbult, bireylerin ilişkilerini bitirmeyi tercih ettiklerinde bile, bunu yapamamalarını ilişkiye yapılan yatırımlara bağlamıştır. Ona göre bu yatırımlar, bireylerin ilişkilerine gönülsüz bir biçimde bağımlı olmalarına neden olur, çünkü yatırım davranışları, hem ilişkiyi sürdürme adına psikolojik bir güç niteliğindedir hem de ilişkiyi bitirmenin bedellerini artırır. Ek olarak, sosyal normlar da bu yatırımlara daha fazla anlam yüklenilmesine neden olur (Rusbult ve Arriage, 1997). Pek çok çalışmada fiziksel olarak örselenen kadınların ilişki bağlanım düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Choice ve Lamke,1999; Follingstad, Rutledge, Polek ve McNeill-Hawkins,1988; Rusbult ve Martz,1995).Yazarlar bu durumu ilişkiye yapılan yatırımlarla açıklamaktadırlar.

Rusbult (1980) ilişki doyumunun, seçeneklerin niteliğinin ve yatırım miktarının bağlanımın üç belirleyicisi olduğunu belirtmiş ve bu üç değişkeni temel alarak yatırım modelini ileri sürmüştür. Modele göre, ilişki doyumu yüksek olan, daha fazla yatırım yapan ve seçeneklerin niteliğini daha çok olumsuz değerlendirenlerin, ilişkilerine bağlanımları daha yüksektir. Pek çok çalışma da, bu modelin öngörülerini desteklemektedir (Duffy ve Rusbult, 1986; Lin ve Rusbult, 1995; Rusbult ve Buunk, 1993; Sprecher, 1988). Le ve Agnew (2003) 1970 ile 1999 yılları arasındaki çalışmaları meta analizi yöntemiyle sundukları makalelerinde, bu modeldeki değişkenlerin her birinin tek tek bağlanımı yordadığını ve üçünün birden de bağlanımdaki varyansın önemli bir bölümünü açıkladığını ileri sürmüşlerdir.

Yatırım modelinin bağlanımı yordamadaki gücü, çeşitli araştırma desenleriyle incelenmiştir (örn., Rusbult, 1980; 1983). Rusbult, Martz ve Agnew (1998) yatırım modelini temel alarak

Yatırım Modeli Ölçeği'ni (Investment Model Scale) geliştirmişlerdir. Literatür incelendiğinde bu ölçek ve daha önceden geliştirilmiş olan yatırım modeli ölçekleri kullanılarak çok sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir (Johnson ve Rusbult, 1989; Rusbult, 1983; Rusbult, Verette, Whitney, Slovik ve Lipkus, 1991). Bu çalışmaların çoğunda en çok üzerinde durulan değişkenlerden birinin cinsiyet olduğu dikkati çekmektedir. Hemen hemen tüm çalışmalarda, erkeklerle karşılaştırıldığında kadınların ilişkilerine daha fazla yatırım yaptıkları (Duffy ve Rusbult, 1986), seçeneklerin niteliğini daha olumsuz değerlendirdikleri (Fitzpatrick ve Sollie, 1999), ilişki doyumları (Rusbult ve ark., 1998) ve ilişki bağlanımlarının (Rusbult, Onizuka ve Lipkus, 1993) daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda (Büyükşahin, Hasta ve Hovardaoğlu, 2005; Hasta ve Büyükşahin, 2006) kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin bir başkasıyla beraber olma olasılığını yani seçenekleri daha olumlu değerlendirdikleri saptanmıştır. Ek olarak, Rusbult (1980; 1983) ilişki süresi arttıkça bağlanımın da artacağını belirtmiştir; çünkü ona göre ilişki süresi ilişkiye yapılan en önemli yatırımlardan birisidir. Drigotas ve Rusbult (1992), mevcut ilişkiden elde edilen olumlu kazançların (eşi çekici bulma, ilişkiyi olumlu değerlendirme vb.), ilişki bağlanımını artıracağını ileri sürmüşlerdir. Eşlerin birbirlerine güven duymalarının da ilişki bağlanımını artıracağına işaret eden araştırma bulguları mevcuttur (örn.,Wieselquist, Rusbult, Foster ve Agnew, 1999).

Literatürde yatırım modeliyle ilgili yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde, yatırım modeli değişkenlerinin etnik gruplara (Davis ve Strube, 1993), farklı kültürlere (Lin ve Rusbult, 1995), yaşa ve gelir düzeyine (Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986), ilişki türüne (Hovardaoğlu, 1996), cinsel yönelimlere (Lehmiller ve Agnew, 2006), aile yapısı ve özelliklerine (Weigel, Bennett ve Reisch, 2003) göre farklılık gösterip

göstermediğine ilişkin çok sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Diğer yandan, Rusbult (1983), ilişki bittikten sonra ilişkiye yapılan yatırımların ya da bağlanımın devam edebileceğini de ileri sürmüştür. Bu yatırımlar, üzülme ya da tekrardan başlamak için çaba harcama olabilir. Bu konuyla ilgili hem ülkemizde (Hortaçsu ve Karancı, 1987) hem de yurtdışında yapılan çalışmalar (Drigotas ve Rusbult, 1992), terk edilenlerin biten ilişkilerine bağlanım ve olumsuz duygusal tepki düzeylerinin, ilişkilerini kendileri bitirenlerden daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Literatürde yatırım modeli ile ilişkiyi sürdürücü mekanizmalar arasındaki ilişkileri birlikte ele alan çalışmalara da sıklıkla rastlanılmaktadır. Bireyler özellikle ilişkiye yaptıkları yatırımlarından vazgeçmek istemediklerinde, yapıcı ve ilişkiyi sürdürücü davranışlar gösterirler (Rusbult, Zembrodt ve Gunn, 1982). Bazı araştırmalar ilişki bağlanımı ile uyumsal davranış (Etcheverry ve Le, 2005), özveri göstermeye isteklilik (Rusbult, Olsen ve Hannon, 2004), ihaneti bağışlama (Finkel, Rusbult, Kumashiro ve Hannon, 2002), olumlu (pozitif) yanılısma (Buunk, VanYperen, Taylor ve Collins, 1991), cezbedeci seçeneklere kapalı olma (Rusbult ve Buunk, 1993) arasında olumlu bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca bireylerin ilişkilerine bağlanım düzeyleri arttıkça, benliklerini ilişkisel ya da karşılıklı bağımlı (İmamoğlu, 1998) bir tarzla sunduklarına ve bağlanımı yüksek olanların daha fazla çoğul kelimeler kullandıklarına (örn., ben yerine biz gibi) işaret edilmektedir (Hortaçsu, 1989).

İlişki bağlanımıyla doğrudan ilişkili olan bir diğer değişken de, romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimidir. Hem ülkemizde (Öner, 2001; Sakallı-Uğurlu, 2003) hem de yurtdışında (Rusbult, 1983) gerçekleştirilen çalışmalar, doyum ve bağlanım düzeyi arttıkça, ilişkinin geleceğine yönelik planların da arttığını göstermiştir. Yazarlar, bu planların ilişkiye yapılan yatırımlar olduğuna işaret etmişlerdir. Diğer yandan bazı araştırmacılar (örn., Morrow, Clark ve Brock, 1995) yatırım

modeli değişkenleriyle aşk biçimleri arasında karşılıklı bir etkileşim olduğunu ileri sürmüşlerdir. Morrow ve arkadaşları, tutkulu ve özgeci aşk biçimine sahip olanların, ilişki doyumu ve yatırımı düzeylerinin daha yüksek; seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme düzeylerinin ise daha düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Hasta ve Büyükşahin'in (2006) hem evlilerle hem de evli olmayanlarla gerçekleştirdikleri çalışmalarında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Ancak, sadece yurt dışından farklı olarak bu çalışmada, sahiplenici aşk biçimi ile ilişki doyumu arasında olumlu ilişki gözlenmiştir. Bu bulgu, ülkemizde ilişkide saplantılı olma, kıskançlık gibi değişkenlere olumlu anlamlar yüklenilmesiyle bağlantılı olabilir.

Tüm bunlara ek olarak, Morgan ve Shaver (1999), bağlanma stillerinin, ilişkiler üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulmadan, romantik ilişkilere bağlanımın tam olarak anlaşılamayacağını ileri sürmüşlerdir. Literatür incelendiğinde, bu konu üzerinde pek durulmadığı ya da çok az araştırmanın yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu az sayıdaki çalışmaların birinde, Pistole, Clark ve Tubbs (1995) ilişki doyumu ve ilişkiye yapılan yatırım düzeyinin güvenli bağlanma stiline sahip olanlar arasında en yüksek olduğunu saptamışlardır. Buna karşılık, bu çalışma kaçınmacı bağlanma stili olanların ilişki doyumu ve yatırım düzeylerinin en düşük olduğunu ortaya koymuştur. Diğer bazı çalışmalarda kaçınmacı bağlanma stiline sahip olanların, hem yatırım (Shaver ve Brennan, 1992) hem de bağlanım (Feeney ve Noller, 1990) düzeylerinin düşük olduğunu göstermiştir. Ancak, yatırım modeli değişkenlerinden biri olan ilişki doyumuyla ilgili çok sayıda çalışma mevcuttur. Bu çalışmalar ilişki doyumuyla güvenli bağlanma stilleri arasında olumlu, güvensiz bağlanma stilleri arasında da olumsuz yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir (Feeney, 2002; Sümer ve Güngör, 1999; Kirkpatrick ve Davis, 1994). Bazı çalışmalar da (örn., Collins ve Read, 1990), sadece bireyin

bağlanma stiline ilişki doyumunu yordamadığını, aynı zamanda eşin bağlanma stiline de belirleyici olabildiğini göstermiştir. Örneğin; Kirkpatrick ve Davis, çiftlerin her ikisi de ilişkilerine güvensiz bir stille bağlı olduklarında, ilişki doyumlarının yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmacılara göre bu durum, çiftlerin birbirlerinin beklentilerini karşılamalarıyla ilgili olabilir.

Buraya kadar aktarılanlardan anlaşılacağı gibi, yatırım modeli çok sayıda ilişki değişkenle bağlantılıdır. Diğer yandan, Rusbult'a (1980) göre, bu model işe ve örgütsel ortama bağlanım (Farrell ve Rusbult, 1981) gibi farklı ortamlardaki bağlanımı da açıklayabilir. Le ve Agnew (2003) son yıllarda bu modelin, futbolcuların sporlarına, hastaların hastane yönetimine, öğrencilerin okullarına, bireylerin müzik etkinliklerine bağlanımları gibi farklı gruplarda ele alındığına işaret etmişlerdir. Ancak, yazarlar bu modelin duygusal ilişkilerdeki bağlanımı daha iyi yordadığına işaret etmişlerdir.

Görüldüğü gibi, yurtdışında hem duygusal ilişkilere hem de diğer kişilerarası ilişkilere bağlanım konusuyla ilgili oldukça fazla araştırma yapılmıştır. Diğer yandan, ülkemizde bağlanım konusunu ele alan çalışmaların sınırlı ve hatta bu çalışmanın, temel dayanağı olan yatırım kuramını temel alarak bağlanımı açıklamayı amaçlayan çalışmaların olmadığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmanın da bu eksikliği gidermede katkısı olacağı düşünülmektedir. Ek olarak, literatür incelendiğinde, ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma, bağımlılık, içsel ya da dışsal ilişki denetimi, ilişki girişkenliği, ilişki izlenimi ayarlamacılığı ve ilişki korkusu/kaygısı gibi değişkenlerin bağlanımı yordamadaki gücünün, hem ülkemizdeki hem de yurtdışında gerçekleştirilen daha önceki çalışmalarda ele alınmadığı görülmektedir. Oysa ki, ülkemizde yapılan bazı çalışmalar (örn., Büyükşahin, 2005; Demirtaş ve Dönmez, 2006) ilişkide kaygılı, saplantılı ve kıskanç olma gibi özelliklerin yakın ilişkilerde sıklıkla yaşanıldığına işaret etmektedir.

Bu nedenle, birinci çalışmada, sözü edilen bu değişkenler ile gelecek zaman yönelimi, aşk biçimleri ve diğer ilişki değişkenlerin (eşi çekici bulma, ilişki süresi vb.) yakın ilişkilerde ilişki bağlanımını ne derece yordadığı hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Bir başka değişle, birinci çalışmada ilişki bağlanımını yordayan yakın ilişkilerle ilgili değişkenlerin saptanması amaçlanmıştır. Ek olarak, araştırma bulguları göz önünde bulundurulduğunda, ilişkiyi sürdürme nedenlerinin bağlanma stillerine göre değişip değişmediği sorusu da akla gelmektedir. Araştırmanın bir diğer amacı da, bağlanma stillerine göre yatırım modeli değişkenlerinin değişip değişmediğinin incelenmesidir. Ayrıca ilişkiye yapılan yatırımların ilişki türüne göre farklılık göstereceği beklenmektedir. Bu nedenle, ikinci çalışma, farklı ilişki türü olanlarla gerçekleştirilmiş, gruplar yatırım modeli değişkenleri açısından karşılaştırılmışlardır.

Çalışma 1

Yöntem

Katılımcılar

Duygusal birlikteliği olan 157'si kadın (% 57) ve 117'si erkek (% 43) toplam 271 kişi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Katılımcıların yaş ortalaması 19.63'tür ($S = 6.65$). Kadınların duygusal açıdan önem verdikleri ilişki sayısı ortalaması 2.34 ($S = 1.57$), erkeklerin ise 2.97'dir ($S = 3.66$). İlişki süresi kadınlarda ortalama 16.11 ay ($S = 18.46$), erkeklerde ise 11.78 aydır ($S = 15.56$).

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Bu formda katılımcılara demografik özelliklerine ilişkin soruların yanısıra, ilişki süresi, ilişki mutluluğu, eşi çekici bulma, ilişkiye bağlılık, ilişkide güvende hissetme ve ilişkide sorun yaşama düzeyleri gibi ilişkilerine yönelik sorular sorulmuştur. Bu sorular, 1-7 arası Likert tipi puanlanmaktadır.

Çok Boyutlu İlişki Ölçeği (ÇBİÖ): Snell, Schicke ve Arbeiter (2002) tarafından geliştirilen ve yakın ilişkileri çok boyutlu olarak ölçen, 60 maddelik bir ölçektir; 1-5 arası Likert tipi puanlanmaktadır.

Ölçeğin Türkçe uyarlaması Büyüksahin (2005) tarafından 480 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi sonucunda, ölçeğin *ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma, ilişki doyumu, ilişki korkusu/ kaygısı, ilişki izlenimi ayarlama, ilişkide kendine güven, dışsal ilişki denetimi(kontrolü), ilişki girişkenliği, içsel ilişki denetimi (kontrolü)* adı verilen sekiz faktörden oluştuğu gözlenmiştir. Ölçeğin alt ölçekleri ile İlişki Doyumu Ölçeği arasındaki ilişkiler -.39 ile .67 arasında değişmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .81'dir. Her bir alt ölçeğin iç tutarlılık katsayıları .73 ile .91 arasında değişmektedir. Ölçeğin test tekrar test güvenirlik katsayısı ise .80'dir. Ölçekteki 20., 31., 32., 44. ve 56. maddeler ters puanlanmaktadır.

İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ): Rusbult, Martz ve Agnew (1998), Yatırım Modeli Ölçeğinden esinlenerek ilişki bağlanımını ölçmek amacıyla bu ölçeği geliştirmişlerdir. Rusbult (2003) bu ölçeğin ilişki doyumu, ilişki yatırımı ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme olmak üzere üç boyutlu olarak da kullanılabilceğini belirtmiştir. Toplam 30 maddeden oluşan ölçekte, puanların artması, ilgili boyutun arttığı anlamına gelmektedir.

Ölçeğin Türkiye uyarlaması Büyüksahin, Hasta ve Hovardaoğlu (2005) tarafından 325 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi sonucunda, ölçeğin *ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımı* adı verilen üç faktörden oluştuğu görülmektedir. İİÖ alt ölçekleri ile Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği: Kısa Formu alt ölçekleri arasındaki ilişkilerin -.48 ile .67 arasında değiştiği gözlenmiştir. Ölçeğin, iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .90, 84 ve .84'dür. İki yarım güvenirlik katsayıları ise sırasıyla .84, .71 ve .78'dir.

Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği (FTORR): Bu ölçek, romantik ilişkilerde geleceğe yönelik planları ölçmek amacıyla Öner (2000b) tarafından 226 üniversite öğrencisi üzerinde geliştirilmiştir ve FTORR (Öner, 2000a) ölçeğinin genişletilmiş versiyonudur. FTORR, 4 basamaklı Likert tipi 11 maddelik ölçektir. Ölçekteki 1., 4., 8., 9. ve 11. maddeler ters puanlanmaktadır. Faktör analizi sonucunda, iki faktörlü yapı elde edilmiştir. Birinci faktörün iç tutarlılık katsayısı .85, ikinci faktörün iç tutarlılık katsayısı ise .64'dür. Ölçekten tek bir toplam puan alınmakta ve yüksek puanlar ilişkilerde geleceğe yönelik yüksek düzeyde planların yapıldığını göstermektedir.

Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (LAS): Hendrick, Hendrick ve Dicke (1998) tarafından bireylerin aşka yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilen, 5 dereceli Likert tipi 24 maddelik bir ölçektir. Bir alt ölçekteki puanların artması, o aşk biçiminin tercih edildiği anlamına gelmektedir.

LAS: Kısa Formunun Türkiye uyarlaması Büyüksahin ve Hovardaoğlu (2004) tarafından 867 üniversite öğrencisiyle yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda, ölçeğin *tutkulu aşk, özgeci aşk, sahiplenici aşk, oyun gibi aşk, arkadaşça aşk, mantıklı aşk* olmak üzere altı faktörden oluştuğu gözlenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ve iki yarım güvenirliği .70'dir.

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE): Brennan, Clarck ve Shaver (1998) tarafından geliştirilen ve kaçınma ve kaygı boyutlarını ölçen 36 maddelik, 7 dereceli Likert tipi bir ölçektir. Bartholomew ve Horowitz (1991), küme analiziyle, ölçeğin dördümlü sınıflandırılabilceğini önermektedir. Buna göre, her iki boyuttan görece düşük puan alanlar *güvenli*; her iki boyuttan da yüksek puan alanlar *korkulu*; kaçınmadan düşük, kaygıdan yüksek puan alanlar *saplantılı*; kaçınmadan yüksek, kaygıdan düşük puan alanlar *kayıtsız* bağlanma stili içerisinde ele alınmaktadırlar.

Sümer (2006), yaptığı faktör analizi sonucunda, kaygı ve kaçınma olmak üzere iki boyut elde etmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları, sırasıyla .86 ve .90 olarak bulunmuştur. Ölçekteki 3., 15., 19., 22., 25., 27., 29., 31., 33. ve 35. maddeler ters puanlanmaktadır. Bu ölçek daha önce de Türkiye’de bazı araştırmacılar tarafından kullanılmıştır (örn., Karakurt, 2001; Sümer ve Güngör, 1999).

Kişilerarası İlişkiler Ölçeği (KİÖ): Hupka ve Bachelor (1977) tarafından geliştirilen ölçek, 27 maddelik, 7 dereceli Likert tipi bir ölçektir. Türkçe uyarlaması Karakurt (2001) tarafından 121 üniversite öğrencisi ile yapılmıştır. Uyarlama aşamasında 16 maddeye indirilmiştir. Faktör analizi sonucunda ölçek, *güven, bağımlılık, kendini onaylamama ve cinsel hoşgörü* olmak üzere dört faktörlü bir yapı göstermiştir. Her bir alt ölçeğin iç tutarlılık katsayıları .67 ile .89 arasında değişmektedir.

İşlem

Yukarıda tanımlanan ölçekler kişilere bireysel ya da grup uygulamaları (üniversitelerde) şeklinde uygulanmıştır. Katılımcılara öncelikle araştırmanın amacına yönelik kısa bir bilgi verilmiş ve ardından uygulamaya geçilmiştir. Ölçeklerin uygulanması 30-35 dakika arasında değişmiştir.

Bulgular

Hatırlanacağı gibi bu araştırmanın temel amacı, yakın ilişkilerde ilişki bağlanımını yordayan değişkenlere ilişkin bilgi edinilmesidir. Bu amaçla, ilişki doyumu, ilişkiye yapılan yatırım ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğilimini yordayan değişkenleri saptamak için aşamalı (stepwise) çoklu hiyerarşik regresyon analizleri yapılmıştır. Böylece, hangi değişkenlerin yordayıcı gücü olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Analiz aşamasında araştırmada yer alan her bir ölçeğin alt ölçekleri, bloklar halinde alınmıştır. Hem kuramsal açıklamalar ve yapılan çalışmalar hem de değişkenler göz önünde tutulduğunda, yatırımın yordanması yönünden regresyona giriş sırası şöyle

belirlenmiştir. Buna göre ilk blokta ilişki doyumu (ilişki süresi, ilişkide sorun yaşama vb.) etkisi sıranmış, daha sonra ise sırasıyla ÇBİÖ, RİGZYÖ, KİÖ ve LAS alt ölçekleri regresyon denklemine alınmıştır.

İlişki doyumunu yordayan değişkenleri saptamak için sözü edilen bu alt ölçekler temel alınarak uygulanan aşamalı hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1’de görüldüğü gibi ilişki doyumunu yordayan değişken olarak denkleme önce “ilişkinin niteliğini değerlendirme” girmiştir. Daha sonra ise sırasıyla “ilişkide güvende hissetme”, “ilişkiye bağlılık”, “ilişkiye hiç başlamamış olmayı isteme”, “eşi çekici bulma” değişkenleri girmiştir. Bu bloktaki değişkenlerin açıkladığı toplam varyans % 70’dir ve bu anlamlı bir değerdir ($F_{5,265} = 122.36, p < .05$). Daha sonra ikinci blok olarak ÇBİÖ alt ölçekleri eklendiğinde, “ilişki doyumu”, “ilişkide kendine güven” ve “ilişki korkusu/kaygısı” alt ölçekleri denkleme girerek açıklanan toplam varyans % 76’ya ulaşmıştır ve bu anlamlı bir değerdir ($F_{8,262} = 101.38, p < .05$). Denkleme RİGZYÖ puanlarının eklenmesiyle, bu üç bloktaki değişkenlerin açıkladığı toplam varyans % 76’dır ve bu da anlamlıdır ($F_{9,261} = 92.61, p < .05$). Dördüncü blok olarak regresyon denklemine KİÖ alt ölçekleri eklenmiş ve önce “güven” ve daha sonra ise “cinsel hoşgörü” alt ölçeklerinin ilişki doyumunun yordanmasında anlamlı katkıları olduğu bulunmuştur. Sözü edilen bu dört bloktaki değişkenlerin toplam varyansdaki sorumluluk oranı % 78’dir ve bu anlamlı bir değerdir ($F_{11,259} = 85.60, p < .05$). Son olarak beşinci blokta ilk dört grup faktöre LAS alt ölçekleri eklenmiştir. LAS alt ölçeklerinden sadece tutkulu aşk biçiminin ilişki doyumunu yordayıcı gücü olduğu bulunmuştur. Bu beş bloktaki değişkenlerin açıkladığı toplam varyans % 79’dur ve bu da anlamlıdır ($F_{12,258} = 82.85, p < .05$).

Seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanını yordayan değişkenleri belirleyebilmek amacıyla

Tablo 1

İlişki Doyumu'ndan Alınan Puanların Yordanması için Aşamalı Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	R ²	R ² değ.	F değ.	B	Standart Hata	Beta
(Regresyon denkleminde giriş sırasına göre)						
I. AŞAMA (İLİŞKİSEL DEĞİŞKENLER)						
İlişkinin Niteliğini Değerlendirme	.62	.62	429.11	1.96	.40	.24
İlişkide Güvende Hissetme	.66	.05	38.37	1.15	.27	.16
İlişkiye Bağlılık	.68	.02	14.63	.75	.27	.11
İlişkiye Hiç Başlamamış Olmayı İsteme	.69	.01	8.81	-.43	.24	-.06
Eşi Çekici Bulma	.70	.01	6.21	.48	.32	.05
II. AŞAMA (ÇBİÖ ALT ÖLÇEKLERİ)						
İlişki Doyumu	.75	.05	49.63	.38	.07	.24
İlişkide Kendine Güven	.75	.00	4.40	.27	.12	.08
İlişki Korkusu/Kaygısı	.76	.01	6.50	.15	.07	.07
III. AŞAMA (RİGZÖ)						
Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi	.76	.01	6.24	.14	.06	.06
IV. AŞAMA (KİÖ ALT ÖLÇEKLERİ)						
Güven	.78	.02	22.13	.38	.10	.14
Cinsel Hoşgörü	.78	.00	4.84	-.22	.08	-.08
V. AŞAMA (LAS ALT ÖLÇEKLERİ)						
Tutkulu Aşk	.79	.01	12.13	.57	.16	.15

(Değişkenler aşamalı çözüm sonucuna göre denkleme giriş sırasıyla verilmiştir. Tüm F değerleri için $p < .05$).

yukarıda belirtilen benzer işlemler seçeneklerin niteliğini değerlendirme alt ölçeği için de uygulanmıştır. Aşamalı hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2'deki sonuçlara göre, ilk bloktaki "ilişkiye bağlılık" ve "ilişkiye hiç başlamamış olmayı isteme" seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanını yordamada regresyon denkleminde giren ilk iki değişkendir. Bu bloktaki değişkenlerin açıkladığı toplam varyans % 17'dir ve bu anlamlı bir değerdir ($F_{2,268} = 28.28, p < .05$). İkinci blok olarak ÇBİÖ alt ölçekleri regresyon denkleminde alınmıştır. Analiz sonuçlarına göre, seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğiliminin yordanmasına, ÇBİÖ alt ölçeklerinden sırasıyla "ilişki korkusu/kaygısı", "ilişki doyumu" ve "içsel

ilişki denetimi'nin (kontrolü) anlamlı katkıları olmuştur. İlk iki bloktaki değişkenlerin toplam varyansdaki sorumluluk oranı % 24'dür ve bu anlamlı bir değerdir ($F_{5,265} = 16.66, p < .05$). RİGZÖ puanlarının regresyon denkleminde eklenmesiyle, bu ve sözü edilen değişkenlerin seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğilimini yordamadaki katkıları % 29'a yükselmiştir ve bu da anlamlı bir değerdir ($F_{6,264} = 17.91, p < .05$). Daha sonra ise regresyon denkleminde KİÖ alt ölçekleri alınmıştır. KİÖ'ğinden sadece "güven" alt ölçeğinin yordayıcı gücü olduğu bulunmuştur. Bu değişkenin de katılmasıyla değişkenlerin seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğilimini yordamadaki katkıları % 31 olmuştur ki, bu da anlamlı bir değerdir ($F_{7,263} = 16.93, p < .05$). Son ve

Tablo 2

Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme'den Alınan Puanların Yordanması için Aşamalı Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	R ²	R ² değ.	F değ.	B	Standart Hata	Beta
(Regresyon denklemine giriş sırasına göre)						
I. AŞAMA (İLİŞKİSEL DEĞİŞKENLER)						
İlişkiye Bağlılık	.15	.15	47.10	-.43	.41	-.07
İlişkiye Hiç Başlamamış Olmayı İsteme	.17	.03	8.19	.40	.40	.06
II. AŞAMA (ÇBİÖ ALT ÖLÇEKLERİ)						
İlişki Korkusu/Kaygısı	.19	.02	4.79	-.35	.12	-.18
İlişki Doyumu	.22	.03	10.35	-.20	.12	-.12
İçsel İlişki Denetimi (Kontrolü)	.24	.02	6.94	.52	.21	.13
III. AŞAMA (RİGZÖ)						
Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi	.29	.05	18.64	-.28	.12	-.14
IV. AŞAMA (KİÖ ALT ÖLÇEKLERİ)						
Güven	.31	.02	8.15	-.32	.16	-.12
V. AŞAMA (LAS ALT ÖLÇEKLERİ)						
Oyun gibi Aşk	.35	.04	16.39	1.02	.25	.22
Tutkulu Aşk	.38	.03	10.77	-.87	.26	-.23

(Değişkenler aşamalı çözüm sonucuna göre denkleme giriş sırasıyla verilmiştir. Tüm F değerleri için $p < .05$).

beşinci blok olarak LAS alt ölçekleri regresyon denklemine alınmıştır. Önce “oyun gibi aşk” sonra da “tutkulu aşk” biçimi regresyon denklemine girmiştir. Sonuçlar bu iki boyutun da denkleme girmesiyle tüm bu değişkenlerin seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğilimini yordamadaki toplam katkılarının % 38 olduğuna işaret etmektedir ve bu anlamlı bir değerdir ($F_{9,261} = 17.54, p < .05$).

İlişkiye yapılan yatırım eğiliminin yordanması için uygulanan aşamalı hiyerarşik regresyon analizi sonuçları da Tablo 3’de gösterilmiştir.

Bu tablo’daki sonuçlara göre, ilişkisel değişkenlerden “ilişkiye bağlılık”, “ilişki süresi”, “ilişkinin sürmesine ilişkin bekleyiş”, ilişki yatırımını en iyi yordayan değişkenler olmaktadır. Bu üç değişken varyansın % 41’ini açıklamakta ve bu da anlamlı bir değerdir ($F_{3,267} = 60.72, p < .05$).

Bu değişkenlere ikinci blok olarak ÇBİÖ alt ölçekleri eklenmiştir ve sadece “ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma” değişkeninin yordayıcı gücü olduğu bulunmuştur. Böylelikle iki blokta yer alan değişkenlerin açıkladığı varyans % 46’ya ulaşmıştır ve bu anlamlı bir değerdir ($F_{4,266} = 56.28, p < .05$). İlk iki bloğa RİGZÖ puanlarının eklenmesiyle, bu değer % 49’a yükselmiştir ki, bu da anlamlı bir değerdir ($F_{5,265} = 50.82, p < .05$). Daha sonra ise, regresyon denklemine üçüncü blok olarak KİÖ alt ölçekleri alınmıştır. Analiz sonuçlarına göre, regresyon denklemine önce “bağımlılık”, daha sonra da “güven” alt ölçekleri girmiştir. Bu dört bloktaki yordayıcı gücü olan tüm değişkenlerin ilişki yatırımını yordamadaki katkıları % 56’dır ve bu anlamlı bir değerdir ($F_{7,263} = 46.74, p < .05$). Son ve beşinci blok olarak LAS alt ölçekleri regresyon denklemine eklenmiştir ve sırasıyla “özgeci aşk” ve “sahiplenici aşk”

Tablo 3

İlişki Yatırımından Alınan Puanların Yordanması için Aşamalı Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	R ²	R ² değ.	F değ.	B	Standart Hata	Beta
(Regresyon denkleminde giriş sırasına göre)						
I. AŞAMA (İLİŞKİSEL DEĞİŞKENLER)						
İlişkiye Bağlılık	.36	.36	149.50	1.54	.40	.23
İlişki Süresi	.39	.03	13.88	.11	.03	.14
İlişkinin Sürmesine İlişkin Bekleyiş	.41	.02	7.52	.27	.35	.04
II. AŞAMA (ÇBİÖ ALT ÖLÇEKLERİ)						
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	.46	.05	25.94	.12	.06	.09
III. AŞAMA (RİGZÖ)						
Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi	.49	.03	16.16	.24	.09	.12
IV. AŞAMA (KİÖ ALT ÖLÇEKLERİ)						
Bağımlılık	.55	.06	33.17	.68	.17	.18
Güven	.56	.01	4.65	.32	.12	.12
V. AŞAMA (LAS ALT ÖLÇEKLERİ)						
Oyun gibi Aşk	.60	.05	29.15	.77	.17	.23
Tutkulu Aşk	.61	.01	3.92	.38	.19	.09

(Değişkenler aşamalı çözüm sonucuna göre denkleme giriş sırasıyla verilmiştir. Tüm F değerleri için $p < .05$).

biçiminin yordayıcı gücü olduğu bulunmuştur. Analiz sonuçları, tüm bu alt ölçeklerin ilişki yatırımı eğilimini yordamadaki toplam katkılarının % 61 olduğuna işaret etmektedir ve bu anlamlı bir değerdir ($F_{9,261} = 44.40, p < .05$).

Bağlanma stillerine göre oluşturulan grupların İİÖ'den aldıkları puanlar yönünden karşılaştırılmasına ilişkin bulgular

Küme analizi yöntemiyle bağlanma stillerine (güvenli, saplantılı, korkulu ve kayıtsız) göre sınıflandırılan katılımcıları, İİÖ'den aldıkları puanlar yönünden karşılaştırabilmek amacıyla yapılan varyans analizleri ile çoklu karşılaştırma sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4'ten de anlaşılacağı gibi "ilişki doyumunu" alt ölçeğinde güvenli ve saplantılı stili olanlar, kayıtsız ve korkulu bağlanma stili olanlardan daha yüksek puanlar almışlardır. "Seçeneklerin niteliğini değerlendirme" alt

ölçeğinden hem korkulu hem kayıtsız bağlanma stili olanlar, ilişkilerine saplantılı bağlananlardan daha yüksek puanlar almışlardır. Saplantılı bağlanma stili olanların "ilişki yatırımı" puanları ilişkilerine güvenli ve korkulu bağlananların puanlarından daha yüksektir. Tüm dört grup açısından bakıldığında, ilişkilerine kayıtsız stille bağlı olanların ilişki yatırımı puanlarının en düşük olduğu görülmektedir.

Çalışma 2

Bu çalışmada, yatırım modeli değişkenlerinin (ilişki doyumunu, ilişki yatırımı ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme) ilişki türüne göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Katılımcılar

Araştırmanın örnekleme, flört ilişkisi olan 100

Tablo 4

İlişki İstikrarı Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması

	Güvenli (N = 67)		Kayıtsız (N = 79)		Korkulu (N = 57)		Saplantılı (N = 68)		Özet ANOVA F	Çoklu Karşılaştırma Sonuçları
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S		
İlişki Doyumu	55.21	8.65	44.35	12.06	42.33	12.69	53.41	12.17	20.56* (131.99)	Güvenli, Saplantılı > Kayıtsız, Korkulu
Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme	37.81	12.31	40.25	12.39	39.77	11.55	33.59	13.54	4.06* (156.34)	Korkulu, Kayıtsız > Saplantılı
İlişki Yatırımı	37.25	11.89	32.01	12.47	36.79	12.03	45.85	11.46	16.56* (143.63)	Saplantılı > Güvenli, Korkulu > Kayıtsız

(% 40), sözlü/nişanlı olan 74 (% 30) ve evli olan 76 kişi olmak üzere toplam 250 kişiden oluşmuştur. Flört eden katılımcıların yaş ortalaması 19.72 ($S = 7.53$), sözlü/nişanlı kişilerin yaş ortalaması 20.97 ($S = 7.51$) ve evlilerin yaş ortalaması da 32.12'dir ($S = 13.50$). Flört edenlerin ilişkileri ortalama 17.21 aydır ($S = 23.90$), sözlü/nişanlıların ilişkileri 47.35 aydır ($S = 115.11$), evlilerin ise ilişkileri ortalama 158.74 aydır ($S = 187.66$) devam etmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bu bölümde Çalışma 1'de kullanılan İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ) kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, İlişki Doyumu, İlişki Yatırımı ve Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme alt ölçeklerinin cinsiyet ve ilişki türüne göre nasıl değiştiğini belirleyebilmek amacıyla tüm analizlerde yaşın etkisi çıkarılarak Cinsiyet (2) X İlişki Türü (3) bağımsız örneklem grubu desenine uygun çok değişkenli karışık varyans analizi (MANCOVA) yapılmıştır. Yaş ile ilgili Wilks' Lambda değerine bakıldığında, yaşın etkisinin bağımlı değişken ölçümlerinden çıkarılmasının sonuçlarda anlamlı bir değişme oluşturmadığı anlaşılmıştır. Diğer yandan ilişki türü ve cinsiyet

temel etkileri ile ilişki türü- cinsiyet ortak etkilerinin Wilks' Lambda değerleri bazı bağımlı değişkenler yönünden anlamlı farklar olduğuna işaret etmektedir (Wilks' Lambda değerleri sırasıyla .53, .57 ve .68; serbestlik dereceleri sırasıyla 428, 214 ve 428; F değerleri sırasıyla 2.68, 5.30 ve 1.52; $p < .05$). Katılımcıların İİÖ alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5'de gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda, "İlişki Doyumu" ($F_{2,243} = 8.198, p < .05$), "Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme" ($F_{2,243} = 6.863, p < .05$), "İlişki Yatırımı" ($F_{2,243} = 23.677, p < .05$) alt ölçeklerinde, ilişki türü temel etkisinin anlamlı olduğu gözlenmiştir. İlişki türüne ilişkin elde edilen bu temel etkilerin hangi gruplardan kaynaklandığını anlamak amacıyla Tukey Kramer testi yapılmıştır. Buna göre, flört ilişkisine sahip olanlar "İlişki Doyumu" ve "İlişki Yatırımı" alt ölçeklerinden sözlü/nişanlılara göre anlamlı düzeyde daha düşük puanlar almışlardır (sırasıyla $q_{3,243} = 5.67, p < .05$ ve $q_{3,243} = 4.67, p < .05$). Buna karşılık, flört ilişkisi olan grubun, "Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme" alt ölçeğinden

Tablo 5

İlişki İstikrarı Ölçeği Ölçeği Alt Ölçeklerine Ait Ölçümlerin Ortalamaları

		İlişki Türü ve Cinsiyet Ortak Etkileri			Cinsiyet Temel Etkileri	İlişki Türü Temel Etkileri		
		Flört	Söz/Nişan	Evli		Flört	Söz/Nişan	Evli
İlişki Doyumu	Kadın	n = 55 52.94 (10.55)	n = 42 58.29 (8.17)	n = 42 55.00 (10.38)	N = 139 55.18 (10.01)	N = 100 51.36 (10.75)	N = 74 57.44 (8.42)	N = 76 54.61 (10.05)
	Erkek	n = 45 49.42 (10.79)	n = 32 56.34 (8.75)	n = 34 54.15 (9.78)	N = 111 52.86 (10.28)			
Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme	Kadın	n = 55 38.61 (17.67)	n = 42 26.43 (12.90)	n = 42 25.98 (12.32)	N = 139 31.11 (15.93)	N = 100 39.60 (16.00)	N = 74 31.65 (14.72)	N = 76 31.53 (14.14)
	Erkek	n = 45 40.80 (13.80)	n = 32 38.50 (14.31)	n = 34 38.38 (13.35)	N = 111 39.40 (13.74)			
İlişki Yatırımı	Kadın	n = 55 35.76 (12.34)	n = 42 46.43 (10.60)	n = 42 43.74 (11.56)	N = 139 41.40 (12.44)	N = 100 34.77 (12.85)	N = 74 46.53 (11.41)	N = 76 45.60 (11.39)
	Erkek	n = 45 33.55 (13.48)	n = 32 46.66 (12.58)	n = 34 47.91 (10.91)	N = 111 41.73 (14.11)			

(Bu ortalamalara ait standart sapmalar parantez içinde gösterilmiştir.)

sözlü/nışanlı grubuna göre daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur ($q_{3,243} = 3.89, p < .05$).

Cinsiyet açısından bakıldığında ise, sadece “Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme” alt ölçeğinde, cinsiyet temel etkisi ($F_{1,243} = 22.599, p < .05$) bulunmuştur. Tablo 5’deki ortalamalar incelendiğinde, erkeklerin kadınlara göre daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. Ayrıca, “Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme” alt ölçeğinden alınan puanlar üzerinde, cinsiyet-ilişki türü ($F_{2,243} = 3.612, p < .05$) ortak etkisi bulunmuştur. Bu ortak etkinin kaynağına Tukey Kramer testi ile bakılmış ve bu test sonuçları şöyle özetlenebilir: Flört eden kadınlar ile sözlü kadınlar ($q_{3,243} = 5.83, p < .05$), flört eden kadınlar ile evli kadınlar ($q_{3,243} = 6.04, p < .05$), sözlü kadınlar ile sözlü erkekler ($q_{2,243} = 5.04, p < .05$), evli kadınlar

ile evli erkekler ($q_{2,243} = 5.27, p < .05$) anlamlı farklar göstermektedir. Bu bulgular, evli kadınların seçeneklerini niteliğini en olumsuz değerlendiren grup olduğuna işaret etmektedir. Buna karşılık, flört eden kadın ve erkekler; sözlü kadın ve evli kadınlar; flört eden erkekler ve sözlü erkekler; flört eden erkekler ve evli erkekler; sözlü erkekler ve evli erkekler arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Tartışma

Daha önce de belirtildiği gibi bu çalışmanın başlıca amacı, ilişki bağlanımını yordayan değişkenler hakkında fikir sahibi olunmasıdır. Genel olarak bulgular incelendiğinde, yatırım modeli değişkenlerinden ilişki doyumunu, ilişkiyi olumlu değerlendirme, ilişkide güvende hissetme, ilişkiye bağlılık ve gelecek zaman yönelimi gibi değişkenlerin anlamlı olarak yordadığı

gözlenmiştir. Bu değişkenlerin büyük bir kısmının ilişkiye yapılan yatırımları da yordadığı görülmektedir. Özellikle ilişkiye bağlılık, ilişki süresi, ilişkinin devam etmesini isteme gibi gelecek yönelimli değişkenlerin ilişki yatırımı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Görüldüğü gibi, geleceğe yönelik plan yapma düzeyi arttıkça hem ilişki doyumunu hem de ilişki yatırımları artmaktadır. Bu sonuç, hem ülkemizde (Öner, 2001; Sakallı-Uğurlu, 2003) hem de yurtdışında (Rusbult, 1983; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998) yapılan çalışmalarla tutarlıdır. Buradan hareketle, geleceğe yönelik planların bağlanımın en güçlü yordayıcılarından biri olduğu akla gelebilir. Ek olarak, bulgular incelendiğinde ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma, bağımlılık, özgeci aşk ve sahiplenici aşk biçimine sahip olma düzeyi arttıkça ilişki yatırımlarının da arttığı göze çarpmaktadır. Her iki aşk biçimi ilişkide özverili ve fedakar olma ile ilişkilidir. Dolayısıyla, bu bireylerin ilişkilerine çok sayıda yatırım yapmaları beklenen bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Belki de, pek çok insan açısından bu durum, eşin ihtiyaçlarına, isteklerine ilgi duyma, onların doyumunu artırmaya yönelme gibi yatırımı artıran, verici özellik olarak anlaşılıyor olabilir. Bu çalışmada, ilginç olarak ilişkide kaygılı olma ya da ilişkiden korkmanın, ilişki doyumunu artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Aslında, ilişkide kaygılı olma kavramı, büyük olasılıkla ülkemiz insanları için farklı ve olumlu bir anlam taşımaktadır. Pek çok insan, bu kavramı, diğer kişinin ihtiyaçlarıyla ilgilenme, eş ile ilgili kaygılar yaşama, ilişkinin bitmesinden korkma gibi özelliklerle tanımlayabilir. Bu durum da, doyumun artmasına yol açabilir. Büyüksahin (2005) tarafından yapılmış bir çalışmada, ilişkide kaygılı olmayı yansıtan saplantılı aşk biçimi ile ilişki doyumunu arasında olumlu ilişkiler olduğu görülmektedir. Ek olarak, bu bireyler, ilişkiyi başlatmak ya da sürdürmek konusunda çekingen, ürkek ve kaygılı olduklarından diğer ilişkilere ya da seçeneklere kapalı olabilirler. Bu özellikler de onların mevcut ilişkilerine daha fazla yatırım yapmaya ve bu bireylerin ilişkilerinden doyum

almalarına neden olabilir. Ayrıca, daha önceden yapılmış çalışmalarla (Büyüksahin ve Hovardaoğlu, 2004; Meeks, Hendrick ve Hendrick, 1998) tutarlı olarak, bu çalışmada tutkulu aşk biçiminin ilişki doyumunu artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Lee (1988) tutkulu aşkların ilişkilerinde hem kendilerine hem de eşlerine güvendiklerini belirtmiştir. Ayrıca, bu bireyler ilişkilerinde hem çok sevecendirler hem de aşırı kıskanç değildirler. Bu nedenlerden tutkulu aşkların ilişki doyumlarının yüksek olması da beklendik yönde bir sonuçtur.

Bulgulardan anlaşılacağı gibi, ilişkiye bağlılık, ilişki doyumunu, gelecek zaman yönelimi, ilişki korkusu/kaygısı, güven ve tutkulu aşk biçimi düzeyi azaldıkça, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmenin arttığı görülmektedir. Çoğu araştırmacının da ortaya koyduğu gibi seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirenlerin ilişki bağlanımı (Rusbult ve Buunk, 1993), gelecek zaman yönelimi (Snyder ve Simpson, 1984) ve ilişki doyum (Gaerter ve Foshee, 1999) düzeyleri düşüktür. Bu sonuçlar, yatırım modelinin sayıltularını destekler niteliktedir. Hatırlanacağı gibi, modelin temel dayanağını oluşturan karşılıklı bağımlılık kuramına göre, bir birey mevcut ilişkisinden elde ettiği kazançlar, seçenekler için karşılaştırma düzeyinin altına düşerse, birey ilişkiyi bitirmeye yönelecektir (Thibaut ve Kelley, 1959). Dolayısıyla, bu bireyin bağlanım düzeyi düşük olacaktır. Bu çalışmada daha önceki çalışmalar (Morrow ve ark., 1995; Miller, 2003; Richardson, Medvin ve Hammock, 1988) ile tutarlı olarak, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirenlerin aşkı daha çok oyun gibi gördükleri sonucuna varılmıştır. Lee'nin (1988) işaret ettiği gibi, aşkı oyun gibi görme bağlanımın en düşük olduğu aşk biçimidir, çünkü bu bireyler kısa süreli ilişkileri tercih ederler ve onlar için ilişkileri yaşamlarındaki en önemli etkinlik değildir. Bu araştırmadan elde edilen bir diğer önemli sonuç ise, yakın ilişkilerde içsel denetimli (kontrollü) olma düzeyi arttıkça, seçeneklerin

niteliğini değerlendirme puanlarının artmasıyla ilgili bulgudur. Diğer bir ifadeyle, bireylerin yakın ilişkileri üzerinde kendi davranışlarının sorumlu ve belirleyici olduğuna inanma düzeyleri arttıkça, başka ilişkileri olumlu değerlendirme düzeyleri de yükselmektedir. Dönmez'in (1987) işaret ettiği gibi içsel denetimli bireyler yakın ilişkilerinde olumlu ya da olumsuz yaşantılarının kaynağını kendi davranışlarında ararlar ve değişime daha açıktırlar. Ek olarak, bu bireyler olumsuz koşulları daha fazla değiştirmeyi isterler (Dağ, 1991). Bu da onların ilişkilerinden doyum almadıkları takdirde başkalarıyla beraber olabilecekleri düşüncesini ılımlı algılayabileceklerini akla getirmektedir.

Birinci çalışmanın bir diğer amacı ise, farklı bağlanma stillerine sahip bireyleri yatırım modeli değişkenleri açısından karşılaştırmaktır. Bu amaçla yapılan analizler sonucunda, güvenli ve saplantılı bağlanma stili olanların ilişkiden aldıkları doyum düzeyi bakımından farklı olmadıkları gözlenmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi ilişkilerine saplantılı bir stille bağlananların ilişki doyumları bizimki gibi kültürlerde oldukça yüksektir. Bu da saplantılı bağlananların ilişkilerine çok fazla yatırım yapmalarıyla ilişkili olabilir, çünkü bu bireyler ilişkileri için her türlü maddi (hediye alma) ya da manevi (üzülme) yatırım yapabilirler. Ayrıca, bu bulgu saplantılı bağlananların bir başkasıyla beraber olma olasılığını olumsuz değerlendirme eğiliminde olmalarıyla da ilişkili olabilir. Dolayısıyla, saplantılı bağlanma stili olanlar mevcut ilişkilerini olduğundan daha olumlu değerlendirebilirler ve ilişki doyumlarının yüksek olduğunu düşünebilirler; çünkü kötü giden bir ilişki, ilişkinin olmamasından daha ödüllendirici olabilmektedir. Ayrıca, bu tür bağlanma stili olanların ilişki doyum düzeyleri hem kayıtsız hem de korkulu stille ilişkilerine bağlı olanlardan daha yüksektir.

Bulgular incelendiğinde, seçeneklerin niteliğini değerlendirme alt ölçeğinden korkulu ve kayıtsız bağlanma stili olanlar ilişkilerine saplantılı bir stille bağlananlardan daha yüksek puanlar almışlardır.

Özellikle seçenek ilişkileri kayıtsız bağlananların olumlu, saplantılı bağlananların da olumsuz değerlendirmeleri beklentilerle tutarlıdır. Kayıtsız bağlananlar genelde kısa süreli ilişkileri tercih ederler ve olası ilişkileri olumlu değerlendirirler. Buna karşılık, saplantılı bağlananlar mevcut ilişkilerine ve hatta kötü giden ilişkilerine bile aşırı düzeyde bağlanırlar. Bu nedenle, diğer olası ilişkileri olumsuz değerlendirmiş olabilirler. Korkulu bağlanma stiline sahip olanlar için elde edilen bu yönde bir sonuç ise, Bartholomew'in (1990) bu bireylerin aslında yakınlık kurmak istedikleri görüşüne dayandırılabilir.

İlişki yatırımı alt ölçeğinden ise, saplantılı bir biçimde ilişkilerine bağlı olanlar en yüksek puanı almışlardır. Saplantılı bağlanma stili olanlar ilişkileri üzerine çok fazla yoğunlaşırlar ve zamanlarının çoğunu ilişkilerini düşünerek geçirebilirler. Bir başka deyişle, bu bireyler ilişkileri için çok fazla emek ve zaman harcayabilirler. Bu nedenle, ilişkilerini kaybederlerse çok şey kaybetmiş gibi hissedebilirler ve hayatlarının alt üst olduğunu düşünebilirler. Bu sonuçlarla uyumlu olarak Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal (2005) üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdikleri çalışmalarında, ilişkilerine kaygılı bağlananların daha çok ayrılık kaygısı hissettiklerini ileri sürmüşlerdir. Ülkemizde yapılan bir diğer çalışmada (Sümer, 2006) saplantılı bağlananların daha çok ayrılık kaygısı hissettiklerini ortaya koymuştur. Bu çalışmadan elde edilen bir diğer sonuca göre ise, ilişkilerine kayıtsız bir stille bağlı olanlar, en az yatırım yapan grubu oluşturmaktadır. Bu bireylerin ilişkilerini uzun süre sürdürmeye yönelik bilişleri yoktur ve ilişkilerine çok fazla anlam yüklemeyiz. Dolayısıyla, bu bireylerin ilişkilerine çok fazla yatırım yapmaları da olası değildir. Sümer, diğer bağlanma stilleriyle karşılaştırıldığında kayıtsız bağlananların yalnızlıktan en çok hoşlanan grup olduğunu bildirmiştir.

İkinci çalışmada ise ilişki türü temel etkisinin yatırım modeli değişkenleri üzerinde anlamlı olduğu görülmüştür. Varyans analizleri sonucunda, sözlü/nişanlılarla karşılaştırıldığında flört ilişkisine sahip olanların, hem ilişki doyumu hem de ilişki yatırım düzeylerinin en düşük; seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeylerinin ise en yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Cinsiyet açısından bakıldığında ise, literatürle tutarlı olarak (Davis ve Strube, 1993; Fitzpatrick ve Sollie, 1999; Rusbult ve ark., 1998) erkeklerin kadınlara göre mevcut ilişkileri dışında başka ilişkileri daha olumlu değerlendirdikleri saptanmıştır. Ek olarak, çalışmada evli kadınların seçeneklerin niteliğini en olumsuz değerlendiren grup olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, ikinci çalışma ilişki türüne göre yatırım modeli değişkenlerinin farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Bir başka ifadeyle, bu çalışma ilişkilerin resmileştirilmesiyle hem ilişki doyumu hem de yatırımlarının arttığını, fakat seçenek ilişkileri olumlu değerlendirmenin ise azaldığını göstermiştir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ilişki bağlanımını yordaması beklenen değişkenlerin büyük bir çoğunluğunun anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca yatırım modeli değişkenlerinin ilişki türüne göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgulardan yola çıkılarak, Türk kültüründe yatırım modeli değişkenlerinin bağlanımı yordamada belirleyici olduğu söylenilebilir. Farklı kültürlerde gerçekleştirilen çalışmaların bulguları göz önünde bulundurulduğunda (Panayiotou, 2005; Lin ve Rusbult, 1995), yatırım modelinin bağlanımı yordamada güçlü bir model olduğu söylenebilir. Bu bulgulara dayanarak, ilişkiye yapılan yatırımın, ilişki doyumuna kültürden bağımsız olarak etkilediği ileri sürülebilir. Özellikle bu çalışma, bizim kültürümüzde kaygı, ilişkiye odaklanma ve saplantılı olma gibi değişkenlerin sıklıkla yakın ilişkilerde deneyimlendiğini ve hatta bunlara olumlu anlamlar yüklenildiğini göstermiştir. İleride yürütülecek

olan çalışmalarda, bu yönde bulguların sınırlanmasına yönelik çalışmalar yapılabilir. Ayrıca, yatırım modeli değişkenleriyle kıskançlık, bağışlama, ilişkiyi sürdürme mekanizmaları ve cinsiyet rolü yönelimi gibi çeşitli değişkenlerle ilişkilerini ortaya çıkaracak çalışmaların da yapılmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ek olarak, bu konunun farklı örneklemde yürütülmesinin de, hem modele zenginlik getirmesine hem de modelin genellenebilirliğine yönelik katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tüm bunlara ek olarak, sorunlu ilişkileri olan ya da ilişkilerini sonlandırmayı düşünen bireylerin yakın ilişkilerine bağlanımları araştırılabilir.

Kaynaklar

- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7, 147-178.
- Bartholomew, K. ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61 (2), 226-244.
- Brennan, K. A., Clarck, C. L. Ve Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. J. A. Simpson ve W. S. Rholes (Ed.), *Attachment theory and close relationships* içinde (46-76) Newyork: Guilford Press.
- Büyükaşahin, A. (2005). Çok boyutlu ilişki ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16 (2), 97-105.
- Büyükaşahin, A., Hasta, D. ve Hovardaoğlu, S. (2005). İlişki istikrarı ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8 (16), 25-37.
- Büyükaşahin, A. ve Hovardaoğlu, S. (2004). Çiftlerin aşka ilişkin tutumlarının Lee'nin çok boyutlu aşk biçimleri kapsamında incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19 (54), 59-72.
- Choice, P. ve Lamke, L. K. (1999). Stay/leave decision-making processes in abusive dating relationships. *Personal Relationships*, 6, 351-367.
- Dağ, İ. (1991). Rotter'in iç-dış kontrol odağı ölçeği'nin (RİDKOÖ) üniversite öğrencileri için geçerliliği ve geçerliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7 (26), 10-16.

- Davis, L. E. ve Strube, M. J. (1993). An assessment of romantic commitment among Black and White dating couples. *Journal of Applied Social Psychology*, 23 (3), 212-225.
- Demirtaş, H. A. ve Dönmez, A. (2006). Yakın ilişkilerde kıskançlık: Bireysel, ilişkisel ve durumsal değişkenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17 (3), 181-191.
- Dönmez, A. (1987). Bazı kişilerarası ilişki durumlarını algılama ve değiştirme zihinsel ve psiko-sosyal isteğinde cinsiyet farkı. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20 (1-2), 143-158.
- Drigotas, S. M. ve Rusbult, C. E. (1992). Should I stay or should I go? A dependence model of breakups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62 (1), 62-87.
- Duffy, S. ve Rusbult, C. E. (1986). Satisfaction and commitment in homosexual and heterosexual relationships. *Journal of Homosexuality*, 12, 1-23.
- Etcheverry, P. A. ve Le, B. (2005). Thinking about commitments: Accessibility of commitment and prediction of relationship persistence, accommodation, and willingness to sacrifice. *Personal Relationships*, 12, 103-123.
- Farrell, D. ve Rusbult, C. E. (1981). Exchange variables as predictors of job satisfaction, job commitment, and turnover: The impact of rewards, costs, alternatives, and investments. *Organizational Behavior and Human Performance*, 28, 78-95.
- Feeney, J. A. (1994). Attachment style, communication patterns and satisfaction across the life cycle of marriage. *Personal Relationships*, 1, 333-348.
- Feeney, J. A. (2002). Attachment, marital interaction, and relationship satisfaction: A diary study. *Personal Relationships*, 9, 39-55.
- Feeney, J. A. ve Noller, P. (1990). Attachment style as predictor of adult romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58 (2), 281-291.
- Finkel, E. J., Rusbult, C. E., Kumashiro, M. ve Hannon, P. A. (2002). Dealing with betrayal in close relationships: Does commitment promote forgiveness? *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 956-974.
- Fitzpatrick, J. ve Sollie, D. L. (1999). Unrealistic gendered and relationship specific beliefs: Contributions to investments and commitment in dating relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16 (6), 852-868.
- Follingstad, D. R., Rutledge, L. L., Polek, D. S. ve McNeill-Hawkins, K. (1988). Factors associated with patterns of dating violence toward college women. *Journal of Family Violence*, 3, 169-182.
- Gaertner, L. ve Foshee, V. (1999). Commitment and the perpetration of relationship violence. *Personal Relationships*, 6, 227-239.
- Hasta, D. ve Büyükşahin, A. (2006). A Comparison of university students with romantic Relationships and married couples for the Love styles and the reasons for maintaining the relationship. *International Association for Relationship Research Conference*, Crete, Greece.
- Hendrick, S., Hendrick, C. ve Dicke, A. (1998). The relationships assessment scale. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15 (1), 137-142.
- Holmes, J. G. (2000). Social relationships: The nature and function of relationship schemas. *European Journal of Social Psychology*, 30, 447-495.
- Hortaçsu, N. (1989). Current and dissolved relationships: Descriptive and attributional dimensions and predictors of involvement. *Journal of Social and Personal Relationships*, 6, 373-383.
- Hortaçsu, N. ve Karancı, A.N. (1987). Premarital breakups in a Turkish sample: Perceived reasons, attributional dimensions and affective reactions. *International Journal of Psychology*, 22, 57-74.
- Hovardaoğlu, S. (1996). Sosyal mübadele: Evlilikle ilgili değerlendirmelere etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (36), 12-24.
- İmamoğlu, E. O. (1998). Individualism and collectivism in a model and scale of balanced differentiation and integration. *Journal of Psychology*, 132, 95-105.
- Johnson, M. P. (1973). Commitment: A conceptual structure and empirical application. *Sociological Quarterly*, 14, 395-406.
- Johnson, D. J. ve Rusbult, C. E. (1989). Resisting temptation: Devaluation of alternative partners as a means of maintaining commitment in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57 (6), 967-980.
- Karakurt, G. (2001). *The impact of adult attachment styles on romantic jealousy*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ, Ankara.
- Kirkpatrick, L. A. ve Davis, K. E. (1994). Attachment style, gender, and relationship stability: A longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 502-512.
- Le, B. ve Agnew, C. (2003). Commitment and its theorized determinants: A meta-analysis of the investment model. *Personal Relationships*, 10, 37-57.
- Lee, J. A. (1988). Love styles. R. J. Sternberg ve M. L. Barnes (Ed.), *The psychology of love*. New Haven: Yale University Press.

- Lehmiller, J. J. ve Agnew, C. R. (2006). Marginalized relationships: The impact of social disapproval on romantic relationship commitment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32 (1), 40-51.
- Levinger, G. (1965). Marital cohesiveness and dissolution: An integrative review. *Journal of Marriage and the Family*, 27, 19-78.
- Lin, Y-H, W. ve Rusbult, C. E. (1995). Commitment to dating relationships and cross-sex friendships in America and China. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12 (1), 7-26.
- Meeks, B. S., Hendrick, S. ve Hendrick, C. (1998). Communication, love and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15 (6), 755-773.
- Miller, R. S. (2003). On being admired but overlooked: Reflections on "attention to alternatives" in close relationships. *Psychological Inquiry*, 14 (3-4), 284-288.
- Morgan, H. J. ve Shaver, P. R. (1999). Attachment processes and commitment to romantic relationships. J. M. Adams. ve W. H. Jones (Ed.), *Handbook of interpersonal commitment and relationship stability* içinde (3-33). New York: Kluwer Academic.
- Morrow, G. D., Clark, E. M. ve Brock, K. F. (1995). Individual and partner love styles: Implications for the quality of romantic involvements. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12 (3), 363-387.
- Öner, B. (2000a). Future time orientation and relationships with the opposite sex. *The Journal of Psychology*, 134 (3), 306-314.
- Öner, B. (2000b). Relationship satisfaction and dating experience: Factors affecting future time orientation in relationships with the opposite sex. *The Journal of Psychology*, 134 (5), 527-536.
- Öner, B. (2001). Factors predicting future time orientation for romantic relationships with the opposite sex. *The Journal of Psychology*, 135 (4), 430-438.
- Panayiotou, G. (2005). Love, commitment, and response to conflict among Cypriot dating couples: Two models, one relationship. *International Journal of Psychology*, 40 (2), 108-117.
- Pistole, M. C., Clark, E. M. ve Tubbs, A. L. (1995). Love relationships: Attachment style and the investment model. *Journal of Mental Health Counseling*, 17, 199-209.
- Richardson, D. R., Medvin, N. ve Hammock, G. (1988). Love styles, relationship experience, and sensation seeking: A test of validity. *Personality and Individual Differences*, 9 (3), 645-651.
- Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16, 172-186.
- Rusbult, C. E. (1983). A Longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45 (1), 101-117.
- Rusbult, C. E. (2003). *Satisfaction / alternatives / investments scales*. 14 Mart 2003, <http://www.unc.edu/depts/socpsych/cr/Satisfaction.html>.
- Rusbult, C. E. ve Arriaga, X. B. (1997). Interdependence theory. S. Duck (Ed.), *Handbook of personal relationships* içinde (221-250). England: John Wiley & Sons Ltd.
- Rusbult, C. E. ve Buunk, B. P. (1993). Commitment processes in close relationships: An Interdependence analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10 (2), 175-204.
- Rusbult, C. E., Coolsen, M. K., Kirchner, J. L. ve Clarke, J. (baskıda). Commitment. A. Vangelisti ve D. Perlman (Ed.), *Handbook of personal relationships*. New York: Cambridge.
- Rusbult, C. E., Johnson, D. J. ve Morrow, G. D. (1986). Prediction satisfaction and commitment in adult romantic involvements: An assessment of the generalizability of the investment model. *Social Psychology Quarterly*, 49 (1), 81-89.
- Rusbult, C. E. ve Martz, J. M. (1995). Remaining in a abusive relationship: An investment model analysis of nonvoluntary dependence. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21, 558-571.
- Rusbult, C. E., Martz, J. M. ve Agnew, C. R. (1998). The investment model scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal Relationships*, 5, 357-391.
- Rusbult, C. E., Olsen, N., Davis, J. L. ve Hannon, P. A. (2004). Commitment and relationship maintenance mechanisms. H. T. R. Reis ve C. E. Rusbult (Eds), *Close relationships* içinde (287-303). USA: Taylor & Francis Books, Inc.
- Rusbult, C. E., Verette, J., Whitney, G. A., Slovik, L. F. ve Lipkus, I. (1991). Accommodation processes in close relationships: Theory and preliminary empirical evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 53-78.

- Rusbult, C. E., Zembrodt, I. M. ve Gunn, L. K. (1982). Exit, voice, loyalty, and neglect: Responses to dissatisfaction in romantic involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43, 1230-1242.
- Sakalı-Uğurlu, N. (2003). How do romantic relationship satisfaction, gender stereotypes, and gender relate to future time orientation in romantic relationships? *The Journal of Psychology*, 137 (3), 294-303.
- Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N. ve Uysal, A. (2005). Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türk örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8 (16), 1-11.
- Shaver, P. R. ve Brennan, K. A. (1992). Attachment styles and the "big five" personality traits: Their connections with each other and with romantic relationships outcomes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 536-545.
- Snyder, M. ve Simpson, J. A. (1984). Self monitoring and dating relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47, 1281-1291.
- Snell, W. E., Jr., Schicke, M. ve Arbeiter, T. (2002). The Multidimensional Relationship Questionnaire: Psychological dispositions associated with intimate relations. W. E. Snell, Jr. (Ed.), *New directions in the psychology of intimate relations: Research and theory*. Cape Girardeau, MO: Snell Publications.
- Sprecher, S. (1988). Investment model, equity, and social support determinants of relationship commitment. *Social Psychology Quarterly*, 51 (4), 318-328.
- Sümer, N. (2006). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21 (57), 1-22.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örnekleminde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (43), 71-109.
- Thibaut, J. W. ve Kelley, H. H. (1959). *Social psychology of groups*. New York: Wiley.
- Weigel, D. J., Bennett, K. K. ve Reisch, D. S. B. (2003). Family influences on commitment: Examining the family of origin correlates of relationship commitment attitudes. *Personal Relationships*, 10, 453-474.
- Wieselquist, J., Rusbult, C. E., Foster, C. A. ve Agnew, C. R. (1999). Commitment, pro-relationship behavior, and trust in close relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 17, 942-966.

Summary

The Investigation of Investment Model in Terms of Some Relational Variables

Ayda Büyükşahin*

Selim Hovardaoğlu

Ankara Üniversitesi

Commitment is defined as a intent to persist in a relationship, including long term orientation toward the involvement and feelings of psychological attachment (Rusbult & Buunk, 1993). One of the pioneering theories explaining the commitment in close relationships is investment model developed by Rusbult (1980, 1983). This model is based on the several principles of interdependence theory (Thibaut & Kelley, 1959), which identifies two process: Satisfaction level and quality of alternatives. Satisfaction level refers to the positive versus negative affect experienced in a relationship. Quality of alternatives refers to the perceived desirability of the best available alternative to a relationship. Rusbult's model extends these claims by suggesting that satisfaction and alternatives do not fully explain commitment. In reality, some relationships survive even they are not fully gratifying, even when alternatives are available. The investment model asserts that commitment is also influenced by a third factor- investment size. This concept refers to the magnitude and importance of the resources that are attached to relationship. Extrinsic investments are include material possessions, social networks, or social status acquired as a result of relationship. Intrinsic investments are those that are directly put into the relationship, such as time, money, emotional attachment (Rusbult, 1980). Consequently,

according to investment model, commitment has three determinants: relationship satisfaction, quality of alternatives and relationship investment.

In this study, based on this model, two successive studies were conducted. The main aim of the first study was to obtain information related to the predictive variables of relationship commitment in university students who have a dating relationship. In addition, individuals who have different attachment styles (secure, fearful, preoccupied and dismissive) were compared in terms of investment model variables. In the second study conducted with a different sample, individuals who have different relationship types (dating, engaged and married) were compared in terms of investment model variables.

Study 1

Method

Sample

The sample of this study consisted of 271 Turkish University Students. All the participants were involved currently in close relationship. Of the participants, 157 were female (57%), 117 were male (43%). The average age of the students in the sample was 19.63 ($SD = 6.65$). The mean duration of time of the current close relationship was 16.11 months ($SD = 18.46$) for females and it was 11.78 months ($SD = 15.56$) for males. The mean number

*Address for Correspondence: Ayda Büyükşahin, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Psikoloji Bölümü, 06100 Sıhhiye Ankara, Turkey.

E-mail: bsahin@humanity.ankara.edu.tr

of dating experience for females was 2.34 ($SD = 1.57$), and it was 2.97 ($SD = 3.66$) for males.

Instruments

The participants were given a demographic questionnaire, The Multidimensional Relationship Questionnaire (MRQ), Relationship Stability Scale (RSS), The Future Time Orientation Scale in Romantic Relationship Scale (FTORR), Love Attitudes Scale (LAS), Experience in Close Relationships (ECR), Interpersonal Relationship Scale (IRS). MRQ, adapted by Büyükşahin (2005), was designed to measure psychological tendencies associated with close relationships. Relationship commitment were assessed by RSS which was adapted by Büyükşahin, Hasta and Hovardaoğlu (2005). FTORR were developed by Öner (2000) to measure future time orientation in romantic relationship. LAS was adopted to Turkish culture by Büyükşahin and Hovardaoğlu (2004). IRS was adopted for the Turkish culture by Karakurt (2001). Finally, ECR was adopted in Turkey by Sümer (2006) and ECR's Turkish version was previously used some studies conducted in Turkey (e.g., Karakurt, 2001; Sümer & Güngör, 1999).

Procedure

Dating participants were asked if they were willing to fill out a questionnaire regarding their romantic relationships. They were also asked not to identify their names on the questionnaire forms. Completing the questionnaires took approximately 35 minutes.

Results

The main aim of the first study was to obtain information related to the predictive variables of relationship commitment in university students. For these purpose, stepwise multiple hierarchical regression analyses were conducted to determine the predictive variables of relationship satisfaction, relationship investment and quality of alternatives. The results demonstrated that evaluation of quality of relationship, feeling secure in the relationship,

relationship commitment, attractive of partner, relationship esteem, relationship anxiety/fear of relationship, future time orientation, trust to the partner, and eros love style were positive predictors of *relationship satisfaction*. Whereas, sexual permissiveness and not involving in relationship were negative predictors of *relationship satisfaction*. The variance explained by these variables was 79% for relationship satisfaction. The predictors of *quality of alternatives* were found to be relationship commitment, relationship anxiety/ fear of relationship, relationship satisfaction, future time orientation in romantic relationship, trust to the partner, eros love style. These variables had a negative predictive value. On the other hand, not involving in relationship, internal relationship control, and ludus love style were positive predictors of *quality of alternatives*. The variance explained by all variables was 38 % for quality of alternatives. In addition, relationship commitment, duration of relationship, wishing for continuing relationship, focusing on relationship extremely, future time orientation, dependency, trust to partner, agape love style and mania love style were positive predictors of *investment to the relationship*. The variance explained by these variables was 61 % for investment.

In addition, individuals who have different attachment styles were compared in terms of investment model variables. The analyses yielded that individuals who have preoccupied ($M = 53.41$) and secure attachment styles ($M = 55.21$) had the highest relationship satisfaction. The results showed that individuals with preoccupied style ($M = 45.85$) had the highest investment scores and individuals with dismissed style ($M = 40.25$) had the highest quality of alternatives score.

Study 2

Method

Sample

100 dating (40%), 74 engaged (30%), and 76 married individuals participated in this study. The

mean age for individuals who have dating relationship was 19.72 ($SD = 7.53$), for those who have a engaged relationship was 20.97 ($SD = 7.51$), and for those who have a married relationship was 32.12 ($SD = 13.50$). The mean duration of the relationship for those in process of dating was 17.21 months ($SD = 23.90$), for those who are engaged 47.35 months ($SD = 115.11$) and for those who are married 158.74 months ($SD = 187.66$).

Instruments

In the current study, again RSS was used like in the first study.

Procedure

The participants were contacted in their homes, workplaces and schools. They were informed about the aim of the study and the nature of the questions before they filled out the questionnaire.

Results

Using age as a covariate, Gender (2) X Relationship Types (3) MANCOVA revealed the following results: The analyses showed that there was a main affect of relationship type on Relationship Satisfaction ($F_{2,243} = 8.198, p < .05$), Quality of Alternatives ($F_{2,243} = 6.863, p < .05$), Relationship Investment ($F_{2,243} = 23.677, p < .05$). Tuckey Kramer revealed that engaged individuals reported greater relationship satisfaction and investment than did dating individuals ($q_{3,243} = 4.67, p < .05$, and $q_{3,243} = 5.67, p < .05$, respectively). On the other hand, the scores of dating individuals for quality of alternatives was higher than that of engaged individuals ($q_{3,243} = 3.89, p < .05$). The analysis revealed that the gender had a main effect on the Quality of Alternatives ($F_{1,243} = 22.599, p < .05$). In comparison to females, males exhibited higher quality of alternatives. In addition, these analysis indicated that there was a interaction affect of gender and relationship type on Quality of Alternatives ($F_{2,243} = 3.612, p < .05$). The source of this interaction affect was examined

by Tukey-Kramer test. According to the results of this test, it was found that married women reported the lowest levels of quality of alternatives.

Discussion

When the results are examined in general, it is seen that both relationship satisfaction and investment increases when the level of future time orientation increases. This result is consistent with previous research results conducted in Turkey (Öner, 2001; Sakallı-Uğurlu, 2003) and in other countries (Rusbult, 1983; Rusbult, Martz & Agnew, 1998). In this regard, it can be thought that future time orientation is the one of the best predictors of commitment to relationship. Furthermore, it is seen that relationship investment increases when the level of focusing on relationship extremely, dependency and relational preoccupation increases. It can be thought that in Turkish culture these kind of behavior are given a positive meaning and not evaluated as characteristics of dominant love. Future research may be needed to clarify this issue. In this study, interestingly it is found that relationship satisfaction increases when the level of relationship anxiety/fear of relationship increases. For many people the concepts of relationship anxiety/fear of relationship can be defined as caring for the other's needs and having worries about the partner which in turn increases the relationship satisfaction.

Consistent with the literature (e.g., Meeks, Hendrick & Hendrick, 1998; Büyükşahin & Hovardaoğlu, 2004), in this study it is found that relationship satisfaction increaes when the level of eros love style increaes. Furthermore, it is seen that evaluation of quality of alternatives increases while the level of relationship commitment, future time orientation, relationship anxiety/fear of relationship, trust to partner and eros love style decrease. Another important finding of the current study is that the scores on evaluation of quality of alternatives increase as the level of internal relationship control in close relationships increases. In addition, as previously stated by many

researchers (Richardson, Medvin & Hammock, 1988; Miller, 2003), individuals who have ludus love style were found to evaluate the quality of alternatives more positively.

In the first study, no significant difference was observed between the individuals who have secure and preoccupation attachment styles in terms of the level of relationship satisfaction. As stated earlier, within such cultural contexts like ours, the level of relationship satisfaction is high for the individuals who are attached to their relationship with preoccupation. Similarly, Sümer and Güngör (1999) put forward that the preoccupation attachment style is the second most prevalent style in Turkish culture. The present study demonstrates that in Turkish culture anxiety and extreme focus on relationship are experienced frequently and are evaluated with positive attributions. Furthermore, preoccupation attachment style was found to be positively related with relationship investment and

negatively related with quality of alternatives. In contrast, individuals with dismissed attachment style was found to be the ones with the lowest levels of relationship investment and highest levels of evaluation of quality of alternatives.

In the second study, it is seen that investment model variables vary according to the type of the relationship. When compared to engaged individuals, the ones with dating relationships were found to have lower levels of both relationship satisfaction and investment and higher levels of evaluation of quality of alternatives. Regarding these findings, it can be said that investment model variables are determinative for the prediction of commitment. When the research findings from different cultures are taken into consideration (e.g., Panayiotou, 2005; Lin & Rusbult, 1995), it can be suggested that the investment model is a powerful model to predict commitment in diverse cultures.